

3 Paragrafen

3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf zijn, zoals gebruikelijk, de risico's van de algemene dienst en de grondexploitaties geactualiseerd. Daarnaast is, dit keer voor het eerst, een aparte inventarisatie gedaan van frauderisico's en grote projecten en wordt aandacht besteed aan de doorontwikkeling naar integraal risicomanagement. De paragraaf sluit af met het verloop van vijf financiële kengetallen, die inzicht geven in de schuldpositie, de weerstandspositie en de begrotingsruimte van de gemeente.

Doorontwikkeling naar integraal risicomanagement

In het afgelopen jaar zijn stappen gezet in de verdere ontwikkeling naar integraal risicomanagement. Het doel van deze manier van denken over risico's, kansen en onzekerheden is om bewust en verantwoord om te gaan met risico's door een open en transparante manier van werken. De kadernota 'Integraal risicomanagement en weerstandsvermogen' uit 2016 vormt het uitgangspunt voor de doorontwikkeling naar integraal risicomanagement. Aan de hand van deze integrale aanpak wordt het risicobewustzijn van organisatie en bestuur vergroot, zodat een goede en verantwoorde balans ontstaat tussen risico's nemen en risico's beheersen. Het continu organiseren van aandacht voor en het gesprek over risico's vormt de basis van deze aanpak.

Door regelmatig het gesprek te voeren over risico's – zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau – ontstaat een gezamenlijk beeld. Niet door te zenden, te vertellen en voor te lichten, maar door te delen, te bespreken en de dialoog aan te gaan. Dit noemen we de risicodialoog. Dit is een open gesprek met als doel het gezamenlijk bepalen van een constructieve risicoaanpak. Het gesprek en de communicatie over risico's is een essentieel onderdeel van integraal risicomanagement. Nieuw is de risicodialoog tussen college en raad, die naar verwachting eind 2017 voor het eerst zal worden gevoerd aan de hand van een vooraf bepaald thema.

Het risicomanagementsysteem, dat dient ter ondersteuning van integraal risicomanagement, zal in 2018 verder worden doorontwikkeld. De focus ligt hierbij op het vaststellen van de informatiebehoefte van de (nieuwe) organisatie en het bestuur. Hierdoor zullen per doelgroep relevante rapportages beschikbaar komen. Daarmee zal het risicomanagementsysteem de komende jaren bijdragen aan het vergroten van de doelrealisatie en (interne) beheersing van de organisatie.

In 2018 maken we risicomanagement integraal onderdeel van het reguliere sturingsproces en de managementcyclus. Een voorbeeld hiervan is het standaard opnemen van risico's, beheersmaatregelen en kansen in de managementrapportages. Eén van de speerpunten voor 2018 is om ook niet-financiële risico's een betere plek te geven in deze paragraaf. Deze risico's hebben weliswaar niet (altijd) direct een financiële impact, maar kunnen op termijn wel grote gevolgen hebben voor de gemeente.

Grote projecten

Naast risico's die voortkomen uit reguliere processen en het uitvoeren van beleid identificeren we niet-routinematige grote projecten en programma's. Deze projecten hebben vaak een grote meerwaarde voor de stad en de samenleving of voor de organisatie, maar hebben ook een verhoogd risicoprofiel.

Omdat het van groot belang is de meerwaarde van dergelijke projecten te verzilveren doet het college vanaf nu bij iedere begroting een voorstel voor een lijst met grote programma's en projecten. Met deze lijst wordt in beeld gebracht op welke wijze de raad in gelegenheid gesteld wordt de voortgang te monitoren. In samspraak met de raad worden per project afspraken gemaakt over de wijze van informatievoorziening.

Tabel 3-1

programma / project	wijze van informatievoorziening
Floriade	<ul style="list-style-type: none"> • volggroep • voortgangsrapportage (4 x p/jaar) • separate paragraaf in begroting/jaarrekening
verbeterprogramma en shared savings ICTAR	<ul style="list-style-type: none"> • twee extra rapportagemomenten in mei en november in de vorm van raadsbrieven
projecten binnen FVA (Rondje Weerwater, Station (en omgeving), Flevo Campus)	<ul style="list-style-type: none"> • separate paragraaf in begroting/jaarrekening • waar nodig separate raadsbrief
transitie/transformatie SD (wo. ontwikkeling sociale infrastructuur en business cases jeugd)	<ul style="list-style-type: none"> • monitor Sociaal Domein (frequentie minimaal 1 x p/jaar) • kwartaalrapportage Jeugd
financiële positie grondbedrijf	<ul style="list-style-type: none"> • beleidsuitgangspunten bij de begroting • verwerking bij MPGA incl. bestuurlijke voortgangsrapportage • onderzoek rekenkamer (Grip op grond)

De lijst heeft een preventief oogmerk en draagt bij aan de sturing en beheersing vooraf en tijdens projecten, in plaats van controle, risico's en onzekerheden achteraf. De lijst is getoetst aan de vastgestelde criteria voor grote projecten zoals verwoord in de kadernota.

Frauderisicoanalyse

In het kader van de risicodialoog maken we ook stappen met betrekking tot het bespreekbaar maken van frauderisico's. Om hier goed op te kunnen sturen, is het noodzakelijk om fraude langzaam maar zeker uit de taboesfeer te krijgen. Alleen door hierover een open en transparant gesprek te voeren kunnen verantwoordelijkheden inzichtelijk worden gemaakt en kan de stap worden gemaakt naar preventie. Dit is ook de ervaring die we in het afgelopen jaar hebben opgedaan en die we in 2018 verder willen vormgeven. In nauwe samenwerking met experts op het gebied van fraude en preventie is in 2017 de lijst met bestaande frauderisico's aanzienlijk verbeterd. Resultaat hiervan is dat gemeente Almere nu beschikt over een actueel overzicht van relevante frauderisico's en (best-practice) beheersmaatregelen. Dit is een mooie stap voorwaarts, maar zeker niet het eindstation.

Naast de jaarlijkse actualisatie van de frauderisico's zijn belangrijke speerpunten voor 2017-18:

1. integratie fraude/preventie met de verbijzonderde interne controle;
2. inzicht in kwetsbare functies en verkennen hoe dit onderdeel te maken van het personeelsbeleid.

Het eerste speerpunt betekent dat bij de uitvoering van de verbijzonderde interne controles de frauderisico's worden beoordeeld en worden gezien in relatie tot de beheersmaatregelen. Het tweede speerpunt gaat niet alleen over fraude maar ook over integriteit. Door deze thema's in de reguliere gesprekscyclus met medewerkers te integreren wordt het inzicht in fraude en integriteit sterk verbeterd en wordt een volgende stap gezet met betrekking tot fraudepreventie.

Risico's algemene dienst

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste risico's van de algemene dienst qua financiële omvang en/of politieke impact opgenomen. Daarbij gelden de volgende begrippen:

- risicobeheersing: maatregelen om risico's te vermijden, over te dragen, te verminderen, of te accepteren
- inherente risico's: alle risico's die zich bij de activiteiten van de gemeente kunnen voordoen
- restrisico: het risico dat overblijft na het nemen van beheersingsmaatregelen
- geldgevolg: het risico dat overblijft na het nemen van beheersingsmaatregelen, uitgedrukt in een geldbedrag
- kans: de kans dat een risico zich voordoet
- risicobedrag: geldgevolg x kanspercentage; het bedrag dat in de saldireserve wordt opgenomen ter dekking van het risico.

Tabel 3-2

bedragen x € 1.000

	restrisico/ geldgevolg (A)	kans (B)	risicobedrag (A x B)	risicobedrag JR 2016
operationele risico's				
1	nieuwe taken sociaal domein	div	4.700	3.600
2	garantstelling Huisvuilcentrale	div	0	0
3	Floriade businesscase	div	11.000	11.000
4	bijstandsverlening	40%	1.440	3.180
5	garanties sport/cultuur	20%	405	900
6	garantstelling Tomin	20%	760	760
7	frietiekosten beheer en onderhoud	60%	937	964
8	leegstandsrisico vastgoed (huurderving)	20%	186	882
9	landschapsplan A6	0	0	1.080
10	btw compensatie onderliggend wegennetwerk A6	20%	835	0
11	CV Omala	20%	112	336
12	funding kredietbank Nederland	20%	430	0
13	vertrouwelijke risico's	52%	2.351	2.163
14	overige risico's	37%	1.222	1.128
totaal benodigde weerstandscapaciteit		97.714	24.378	25.993

Deze risico's worden hierna individueel toegelicht.

Confrontatie saldireserve

Om de risico's op te kunnen vangen is een bedrag van € 24,3 miljoen nodig. Dat betekent dat nagenoeg alle vrije ruimte in de saldireserve nodig is om de risico's af te dekken.

Tabel 3-3

bedragen x € 1.000

omschrijving	bedrag
beschikbare ruimte binnen saldireserve	24.492
benodigde reservering ter dekking van de risico's	-24.378
vrije ruimte	114

1. Nieuwe taken sociaal domein

Conform afspraak (motie RG-308/2015) wordt voor het sociaal domein een aparte risicoanalyse opgesteld. In onderstaande tabel zijn de risico's opgenomen zoals deze op dit moment worden ingeschat.

Tabel 3-4

		bedragen x € 1 miljoen				
	omschrijving risico/kans	lokaal	regionaal	totaal	kans%	risico totaal
algemeen						
1.1	rechtmatigheid/getrouwheid uitgaven zorgaanbieders	pm	pm			pm
1.2	inkoop	pm	pm			pm
jeugd						
1.3	toepassing woonplaatsbeginsel		pm			pm
1.4	wijziging bekostiging JGGZ		pm			pm
1.5	prognoses jeugd	0,6	1,0	1,6	40%	0,6
1.6	effect (besparings)maatregelen businesscases Jeugd	1,3	4,3	5,6	20%	1,1
1.7	ontwikkeling macrobudget jeugd vs. autonome groei	3,3	3,3	6,6	40%	2,6
1.8	aanspraak regiogemeenten op compensatie		0,5	0,5	40%	0,2
Wmo						
1.9	verschuiving WLZ naar de Wmo	0,9		0,9	40%	0,4
totaal		6,1	9,1	15,2		5,0

a. Rechtmatigheid/getrouwheid uitgaven zorgaanbieders

Risico/kans

In het kader van de accountantscontrole is door de landelijk bekende problematiek met betrekking tot de verantwoording van met name uitgaven door zorgaanbieders, de rechtmatigheid een punt van zorg. Dit hoeft niet direct een financieel gevolg te hebben, omdat het immers om feitelijke uitgaven gaat, waarvan alleen de prestatielevering onzeker is. Hierin schuilt echter wel een bestuurlijk risico. Indien achteraf als nog mocht blijken dat prestaties niet geleverd zijn, dan vindt er uiteraard terugvordering plaats. Ook kan er noodzaak ontstaan tot een nabetaling, als later blijkt dat de ingediende verantwoording een hogere levering van zorg aantoonde en dit past binnen de afspraken die met de zorgaanbieder zijn gemaakt.

Beheersmaatregel

Wij ondernemen voortdurend zelf acties om het declaratiegedrag en de verantwoordingsinformatie vanuit de zorgaanbieders te verbeteren. Zo informeren we alle aanbieders over de verwachte verantwoordingsinformatie en ontwikkelen we het contract- en leveranciersmanagement door. Daarnaast zijn andere maatregelen getroffen om de rechtmatigheid te borgen, zoals het uitvoeren van materiele controles op zorg in natura- en PGB-uitgaven, teneinde de prestatielevering vast te stellen. Omdat dit landelijk speelt zullen ook op dat niveau verdergaande beheersmaatregelen getroffen moeten worden. Wij leveren een bijdrage aan de landelijke ontwikkelingen om dit voor elkaar te krijgen.

Financiële inschatting

p.m.

b. Inkoop

Risico

Het risico met betrekking tot inkoop is dat de definitieve aanbesteding afwijkt van de begroting, omdat bij het opstellen van de begroting de definitieve tarieven en het aantal cliënten voor het volgende jaar nog niet bekend zijn. Bij de inkoop voor 2018 voor jeugd residentieel en jggz is uitgegaan van de beschikbare (via deze begroting bij te stellen) budgetten 2018, inclusief de (bijgestelde) effecten van de businesscases jeugd. Gegeven de huidige ontwikkeling van de zorgvraag is het risico groot dat de beschikbare budgetten tekort schieten om aan de zorgvraag te kunnen voldoen. Het effect van de businesscases op het volume van geïndiceerde jeugdhulp is (vooralsnog) kleiner dan vooraf ingeschat. Hierbij speelt het gebrek aan een alternatief zorgaanbod een rol. Door bovengeschetste ontwikkeling bestaat het risico dat in de loop van het jaar bijsturingsmaatregelen noodzakelijk zijn.

Beheersmaatregel

Momenteel wordt gewerkt aan het aangaan van meerjarige contracten.

Financiële inschatting

p.m.

c. Toepassing woonplaatsbeginsel

Risico

Conform de landelijk gemaakte afspraken worden de declaraties die een zorgaanbieder bij de gemeente indient, door deze gemeente betaald. Op basis van controle van deze declaraties kan echter vastgesteld worden dat ook kosten gedeclareerd zijn voor een kind waarvan het bevoegd gezag in een andere gemeente woonachtig is. Op grond van het zogenaamde woonplaatsbeginsel dienen deze kosten voor rekening te komen van de gemeente waar het bevoegd gezag woonachtig is. Dit betekent dat de verwachte zorgkosten hierdoor nog anders kunnen uitvallen. Hier staat tegenover dat andere gemeenten ook nog bedragen bij ons in rekening zullen brengen voor kinderen waarvan het bevoegd gezag in Almere blijkt te wonen. Bijkomend risico is dat uit een aantal praktijkcasussen is gebleken dat het gezag bij een derde partij ligt, ondanks het feit dat hiervan geen melding is opgenomen in het GBA. Dit betekent dat de cliënt dan toch onder onze verantwoordelijkheid blijkt te vallen. Dit leidt er dan toe dat aan andere gemeenten in rekening gebrachte bedragen, alsnog voor rekening van Almere moeten komen.

Beheersmaatregel

Wij zullen net als in 2016 doorgaan met het uitvoeren van controles op de juiste toepassing van het woonplaatsbeginsel. Hierbij wordt gebruik gemaakt van gegevens uit bevolkingsadministraties als het Gemeentelijk basisadministratie persoonsgegevens (GBA). Verder plegen wij een maximale inzet om zorgkosten over 2016 en 2017 conform het woonplaatsbeginsel door te berekenen aan andere gemeenten en regio's.

Financiële inschatting

p.m.

d. Wijziging bekostiging jggz

Risico

Per 2018 vervalt de huidige bekostigingsvorm van de specialistische jggz. De huidige diagnose-behandelcombinatie (DBC) en bekostiging op grond van staffels met behandelminuten eindigt op 31 december 2017. Voor 2018 wordt in deze regio de specialistische jeugd-ggz bekostigd op basis van een tarief per minuut. De huidige DBC-staffeltarieven worden per aanbieder op gelijke wijze omgezet naar een tarief per minuut. Hierin schuilt een financieel risico: de omzetting is geen exacte formule. Bij gelijkblijvend volume zou het kunnen dat de kosten hoger (of lager) zijn dan de huidige kosten.

Beheersmaatregel

Voor de contractering 2018 wordt in elk geval voorwaarden gesteld aan de duur van een traject, en het volume aan behandelminuten. Bij overschrijding hiervan dient de noodzaak voor voortzetting van de behandeling getoetst te worden. Doordat vanaf januari 2018 maandelijks de productie dient te worden gefactureerd, is er veel beter en sneller dan bij de huidige DBC-systematiek zicht op de werkelijke kosten voor jggz in het lopend jaar.

Financiële inschatting

p.m.

e. Prognoses jeugd

In de begroting zijn prognoses opgenomen op basis van de jaarrekening van het voorgaande jaar, de tweede kwartaal cijfers van aanbieders met betrekking tot het lopende begrotingsjaar en een inschatting over de toekomstige ontwikkeling. Het risico is dat de daadwerkelijk lasten afwijken van de prognose mede gezien het feit dat de uitgaven een openeinde karakter hebben. Vooralsnog gaan we er vanuit er bij het landelijk transitie arrangement (LTA) en jeugdbescherming mogelijk sprake is van een risico. Daarnaast zijn er risico's met betrekking tot de prognose jggz als gevolg van de DBC afreken methodiek.

Beheersmaatregel

Door de inzet van contract en leveranciersmanagement wordt zo goed mogelijk gestuurd op de uitgaven.

Financiële inschatting

Het restrisico is voor LTA € 0,6 miljoen, voor jeugdbescherming € 0,5 miljoen en voor JGGZ € 0,5 miljoen. Tegen een gemiddeld risicopercentage van 40% leidt dit tot een risicobedrag van € 0,6 miljoen.

f. Effect besparingsmaatregelen businesscase Jeugd

Risico

Bij de Programmabegroting 2017 en de Programmarekening 2016 was voor de effecten van de besparingsmaatregelen businesscases jeugd nog een uitgebreide risicoanalyse opgenomen. Dit leidde tot een totaal risicobedrag van € 8,5 miljoen met een risicokans van 40%. Bij deze begroting kan worden volstaan met een andere opzet van de risicoanalyse en een lagere risicokans, omdat:

- op basis van de realisatiecijfers de ramingen worden bijgesteld voor de effecten van de business cases;
- er beter inzicht is in de werking van de business cases.

Het risico zit nu voornamelijk nog in 2018 nog extra te realiseren besparingen de ten opzichte van 2017 en door de aanvullende effecten van de ingezette businesscases jeugd (jgz, onderwijs jeugdhulparrangementen, jggz en Humanitas). Omdat nu nog niet zeker is of deze besparingen ook daadwerkelijk volledig en in het verwachte tempo gerealiseerd kunnen worden, schuilt hierin nog een risico.

Voor een aantal businesscases jeugd is de investeringen later gestart dan voorzien, hetgeen naar verwachting zal leiden tot lagere subsidievaststellingen voor 2017. In de begroting is hier al rekening mee gehouden. Omdat de feitelijke subsidievaststelling 2017 echter nog moet plaatsvinden, schuilt hierin nog een risico op een afwijkende vaststelling van € 0,5 miljoen, met een gemiddelde risicokans van 20%.

Beheersmaatregel

Wij zetten samen met onze (externe) partners in op een verdere verbetering van de tijdigheid en volledigheid van de informatievoorziening rondom de ontwikkeling van de uitgaven sociaal domein. Tevens wordt geïnvesteerd in een aanscherping en verdere professionalisering van het inkoop- en contractmanagement. Hierdoor kan de sturing en beheersbaarheid verder verbeteren. In dit kader wordt ook gewerkt aan een monitoringsinstrument voor de businesscases jeugd. Aanvullend wordt voor jeugd per kwartaal een afzonderlijke rapportage voor de raad opgesteld, waarin ook ontwikkelingen die een relatie hebben met de businesscases aan bod komen (bijvoorbeeld verschuiving in het zorggebruik).

Financiële inschatting

Voor 2017 is er een risico van € 0,5 miljoen in verband met verwachte lagere subsidievaststelling. Ten aanzien van de netto-besparingen businesscases is het feitelijke effect afhankelijk van de autonome groei waarvoor een bandbreedte van 3,5 a 7% wordt gehanteerd. Gemiddeld leidt dit voor de periode 2018 tot en met 2021 tot een risico van € 5,1 miljoen met een laag risicopercentage (20%).

g. Ontwikkeling macrobudget versus autonome groei

Risico

Op basis van landelijke cijfers blijken de kosten voor jeugdzorg in Nederland de afgelopen jaren jaarlijks met gemiddeld 6 à 7% autonoom te stijgen. Dit zou in principe vertaald moeten worden in een overeenkomstige bijstelling van het macrobudget jeugd, zodat de gemeenten hiervoor in gelijke mate worden gecompenseerd. Het Rijk kan een deel van deze stijging verklaren vanuit de groei van de bevolking en beleidsmaatregelen. Voor 3% van deze toename is echter geen verklaring gevonden. Dit laatste is voor het Rijk aanleiding om dit deel van de landelijke stijging van de kosten voor jeugdzorg niet via een bijstelling van het macrobudget jeugd ten gunste van de gemeenten te laten komen. Omdat wij net als andere gemeenten echter wel geconfronteerd worden met een autonome groei van jeugdzorgkosten van 6 à 7% per jaar schuilt hierin dus een risico.

Beheersmaatregel

Omdat hier sprake is van een landelijk knelpunt en afhankelijkheid van het Rijk zullen wij de ontwikkelingen nauwgezet volgen en waar nodig inzetten op een landelijke lobby.

Financiële inschatting

Het risico wordt ingeschat op 3% per jaar bij een jeugdbegroting van circa € 55 miljoen. Dat is € 1,65 miljoen per jaar. Voor de risicoparagraaf gaan wij uit van een periode van 4 jaar, dus € 6,6 miljoen in totaal. Het risicopercentage wordt op basis van huidige inzichten gesteld op 40%.

h. Aanspraak regiogemeenten op compensatie

Risico

Lelystad en Almere continueren de regionale afspraak dat overschrijdingen die kleinere gemeenten maken op het budget specialistische jeugdhulp tot een maximum van 5% van die overschrijding per pakket door Lelystad en Almere gefinancierd worden. Dat is nodig omdat de kleinere gemeenten kwetsbaar zijn voor schommelingen die kunnen optreden bij een onverwacht hoge vraag naar deze zeer dure vorm van jeugdhulp (solidariteit). Echter, Almere wil vooraf vaststellen dat de budgetten van de regiogemeente realistisch zijn. Hierop wordt de inleg van elke gemeenten in het regionale budget 2018 beoordeeld.

Als de afwijking ten opzichte van realisatie 2016 en/of prognose 2017 te groot is vragen we de gemeenten het budget aan te passen. Gebeurt dat niet dan achten we dat niet in de geest van de solidariteitsafpraak en kan overwogen worden om overschrijdingen niet te financieren. Vooral nog is deze compensatie niet begroot, maar bestaat wel het risico dat wij hierop moeten bijdragen.

Beheersmaatregel

Beoordelen inleg regiogemeenten in het regionale budget 2018.

Financiële inschatting

De financiële inschatting van het risico bedraagt € 0,5 miljoen tegen 40%.

i. Verschuiving Wlz naar Wmo

Risico

Via de meicirculaire 2017 zijn extra middelen ontvangen ter compensatie van de verwachte hogere kosten voor gemeenten door een verschuiving van uitgaven van het Rijk (Wlz) naar gemeenten (Wmo). Deze verschuiving is een gevolg van het beleid van de overheid om mensen die zorg nodig hebben zo veel mogelijk op zichzelf of in familieverband te laten wonen (Wmo), in plaats van opname in zorginstellingen (Wlz). Voor Almere gaat het om een bedrag van ruim € 0,3 miljoen oplopend naar € 0,5 miljoen. Er bestaat op dit moment echter geen goed beeld in hoeverre deze ontwikkeling zich ook feitelijk zal vertalen in hogere uitgaven en bovendien leert de ervaring dat het aantal Wlz-klienten in Almere gering is. Om die reden hebben wij deze ontwikkeling bij de actualisatie van de begroting sociaal domein voor 50% vertaald in een bijstelling van de ramingen. Voor de resterende 50% nemen wij nu een risicoreservering op.

Beheersmaatregel

Via de reguliere (voortgangs)rapportages worden de uitgaven periodiek gemonitord. Daarnaast zetten wij in op een versterking van het contract- en leveranciersmanagement.

Financiële inschatting

Voor de jaren 2018 tot en met 2021 gaat het om een totaalbedrag van circa € 1,8 miljoen, waarvan voor 50% een risicoreservering wordt gedaan (€ 0,9 miljoen). Het risico wordt als gemiddeld aangemerkt (40%).

2. Garantstelling Huisvuilcentrale

Risico

De gemeente Almere bezit 5,9% van de aandelen van de HVC en heeft samen met de andere aandeelhouders een garantstelling afgegeven. Almere staat garant voor de langlopende leningen, zoals overeengekomen bij de aanvang van de HVC in 1996. De omvang van de leningen op 31 december 2016 is € 595 miljoen (€ 35,1 miljoen voor Almere op basis van 5,9% aandelen). Het plafond voor alle aandeelhouders samen is € 670 miljoen (€ 39,5 miljoen voor Almere). Bij een faillissement is dit het maximale risico voor de gemeente Almere. Door de vele veranderingen is de afvalmarkt onder druk komen te staan. Als gevolg hiervan maakt de HVC op dit moment een omslag door. Onderdeel van het aandeelhouderschap vormt de ballotage-overeenkomst, waarin de gemeentelijke aandeelhouders onder andere voorwaarden voor de garantstelling hebben opgenomen. De aandeelhouders ontvangen 1% garantstellingsprovisie over het bedrag waarvoor het garant staat.

Beheersmaatregelen

De wethouder Financiën is namens de gemeente Almere afgevaardigde in de Algemene Leden Vergadering en werkt daarbij in de voorbereiding samen met andere Flevolandse aandeelhouders. Via de aandeelhoudersvergadering oefent de gemeente Almere invloed uit op het beleid van de HVC. De afgelopen jaren heeft de aandeelhoudersvergadering besloten om diverse beheersingsmaatregelen door te voeren, zoals:

- een kredietplafond voor de garantstelling van € 670 miljoen;
- diversificatie van de activiteiten, waarbij voor nieuwe investeringen geldt dat slechts de kernactiviteiten van de HVC onder garantstelling vallen. Deze activiteiten komen voort uit de wettelijke taken met betrekking tot het afvalstoffendomein. Voor overige projecten/investeringen zijn aandeelhouders niet verplicht om te participeren. Hiervoor dient aparte financiering te worden aangetrokken. Verder is er een ombuigingsprogramma doorgevoerd (van € 19 miljoen). De belangrijkste maatregelen bestaan uit het doorvoeren van een investeringsstop en een personeelsreductie (van 10%).

Financiële inschatting

Het restrisico is gelijk aan de garantstelling. Deze bedraagt € 35,1 miljoen. De afgelopen jaren heeft de HVC samen met de aandeelhouders de strategie herijkt en beheersingsmaatregelen genomen, gericht op minimalisering van het risico. Door de genomen beheersmaatregelen is een opwaartse lijn te zien in de bedrijfsresultaten van de HVC. De HVC heeft de afgelopen jaren weer een positief resultaat laten zien. Als gevolg hiervan verwachten wij geen risico voor de komende jaren, waardoor het risicobedrag vooralsnog wordt opgenomen als pm.

3. Floriade businesscase

Risico

In het kader van de voortgangsrapportage Floriade 2016 is een integrale risico analyse uitgevoerd. Onderkende risico's zijn onder meer tegenvallende bezoekersaantallen, tegenvallende sponsoropbrengsten, toegezegde bijdrage van overheden ontlasten de business case onvoldoende en meerwerkkosten wegens het niet kunnen beschikken over de gronden.

In vergelijking met de getoonde risico's bij de programmarekening zijn een aantal risico's naar beneden bijgesteld. Zo is er zekerheid gekomen over de labeling van een deel van de bijdrage (€ 3,3 miljoen) van de provincie en is hiermee het risico verlaagd. De omvang van het risico was € 3,9 miljoen (25% over € 15,5 miljoen) en is nu gedaald naar € 3,1 miljoen (25% over € 12,2 miljoen). Het risico van meerwerkkosten door het niet tijdig beschikken van de gronden is vervallen, omdat overeenstemming is bereikt met camping Waterhout. Naast deze positieve bijstellingen wordt het risico van veiligheidskosten op p.m. gezet. De consequenties die de huidige wereldwijde problematiek rondom veiligheid met zich meebrengt en de beheerskosten dit met zich meebrengt voor de verschillende partijen, zijn op dit moment nog onduidelijk. In de komende periode zullen gesprekken met de Veiligheidsregio en de verschillende hulpdiensten plaatsvinden, waardoor hier meer zicht op zal komen.

Zoals beschreven laten de risico's een lichte daling zien van het risicoprofiel. In deze fase vinden we het echter nog te vroeg om de reservering van € 11 miljoen af te bouwen. In het najaar zal weer door een externe partij een integrale inschatting worden gemaakt van alle risico's, waarna in de programmarekening een actualisatie kan worden gegeven op het totale risico.

Tabel 3-5

risico	bedragen x € 1 miljoen			
	omvang	kans	PB 2018	JR 2016
meerwerk niet tijdig beschikken gronden (o.a. extra beplantingskosten)	0	0%	0	-0,7
bijdragen overheden komen niet tot stand t.g.v. de business case (labeling)	-3,1	75%	-2,3	-2,9
tegenv. bezoekersaantal kaartverkoop (ondergrens 1,8 miljoen bezoekers)	-5,6	60%	-3,4	-3,4
tegenvallende bezoekersaantallen Parkeren (naar 1,8 miljoen bezoekers)	-0,6	60%	-0,3	-0,3
sponsor- en tenderopbrengsten vallen 30% tegen	-3,9	40%	-1,5	-1,5
duurzaamheidsprincipes terreininvestering	-2,0	25%	-0,5	-0,5
veiligheidskosten	pm	pm	pm	-0,4
legacykosten te laag ingerekend	-1,0	40%	-0,4	-0,4
beheer budget niet toereikend	-1,5	20%	-0,3	-0,3
diverse kleinere risico's	-2,2	20-25%	-0,5	-0,5
achtervang pm post			-1,8	
totaal risico's Floriade	19,9		-11,0	-11,0

Beheersmaatregelen

De toenemende mate van detaillering, resulteert ook in meer inzicht in de risico's. Het grootste deel van de risico's is gerelateerd aan het evenement en wordt door de BV van een maatregelenpakket voorzien. De sturing op de beheersmaatregelen door gemeente en BV is van groot belang.

De belangrijkste beheersmaatregelen zijn hieronder opgesomd:

- De oprichting van de zelfstandige programmaorganisatie (ZPO) Floriade met sturing op alle projecten rondom de Floriade.
- Overall projectleiding op alle verwervingen in het Weerwatergebied.
- Sturen op het financieel kader bij de uitwerking van de gebiedsontwikkeling.
- Besprekingen met provincie en het ministerie van EZ over de inzet van de bijdrage. Dit heeft reeds geleid tot een daling van het risico op de overheidsbijdragen door overeenstemming met de provincie over een deel van haar bijdrage van € 8 miljoen.
- Voortdurende toetsing evenement concept via de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en de voortgang van de activiteiten op het punt van binding van Almere en omgeving (sparen/voorverkoop) en bedrijfsleven (sponsoring).
- Oprichting van de Business club Floriade.
- Zoeken geluidoplossingen bij aanleg van theater, richting van geluid en geluidswerende maatregelen.
- Actief zoeken naar subsidiemaatregelen om de labeling vraagstukken te compenseren met extra inkomsten.
- Opstellen van het veiligheidsplan naar voren halen (reeds starten in 2018).

Financiële inschatting

Naar aanleiding van ontwikkelingen, met name rond de grondverwerving, is het restrisico naar beneden bijgesteld tot € 19,9 miljoen. Op basis van de waarschijnlijkheden en onzekerheden waarop de risico's zich voordoen wordt het risico op dit moment nog steeds ingeschat op € 11 miljoen.

4. Bijstandverlening/Verdeelmodel BUIG

Risico

Naar aanleiding van de septembercirculaire hebben we de risicoreservering voor de BUIG aangepast. De bijstelling leidt er toe dat er ten aanzien van de BUIG nu alleen nog een risico resteert in verband met objectieve verdeling van het macrobudget BUIG. De objectieve verdeling is ongunstiger voor Almere dan de historische verdeling. In 2017 werd een deel van het budget nog toegekend op basis van de historische verdeling. Vanaf 2018 vindt de verdeling volledig objectief plaats.

Beheersmaatregelen

Bureau Berenschot heeft eerder dit jaar het risico voor Almere van het volledig objectief verdelen van het macrobudget ingeschat op € 0,9 miljoen per jaar.

Financiële inschatting

Een geldgevolg van in totaal € 3,6 miljoen (4 x € 0,9 miljoen) en een kans van 40% leiden tot een risicobedrag van € 1,44 miljoen.

5. Garanties sport en cultuur

Risico

Gebaseerd op het overzicht gewaarborgde geldleningen uit de laatste jaarrekening is een inschatting gemaakt van het risico op aansprakelijkheidsstelling uit hoofde van deze garantstellingen.

Beheersmaatregelen

Via de periodieke monitor van de jaarstukken van de betreffende instellingen, wordt gevolgd hoe de financiële positie van betrokken partijen zich ontwikkeld. Met de instellingen worden afspraken gemaakt over archivering. Met banken en instellingen worden afspraken gemaakt over rapportages en signalering bij het achterwege blijven van aflossingen door betrokken organisaties.

De risicoprofielen van de afgegeven garanties verschillen van elkaar. Overwegend kan worden gesteld dat de geldnemers voldoen aan hun financiële verplichtingen, waarmee de kans laag is dat de gemeente aansprakelijk gesteld wordt. Ook de ervaringscijfers van de afgelopen jaren onderschrijven dit beeld.

Financiële inschatting

Rekening houdend met het feit dat voor een deel van de nog uitstaande gegarandeerde geldleningen de Stichting Waarborgfonds Sport 50% van het risico draagt, bedraagt het restrisico nog € 2 miljoen. Bij een kans inschatting van 20% leidt dit tot een risicobedrag van € 0,4 miljoen.

6. Garantie Tomin

Risico

Bij de oprichting van de gemeenschappelijke regeling WSW alsmede voor de overname van re-integratie-activiteiten, is een garantie gegeven aan de Tomingroep van € 2,5 miljoen (40% van het totaalbedrag van € 6,3 miljoen). Hetzelfde geldt voor de overdracht van Kompaan-activiteiten aan Tractio (€ 1,3 miljoen). In totaal telt dit op tot een geldgevolg van € 3,8 miljoen.

Beheersmaatregelen

Tomingroep en de Sociale Werkvoorzieningschap Tomin helpen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij het verkrijgen van een betaalde baan (binnen of buiten Tomingroep). Dit wordt gedaan door het bieden van werk, scholing, begeleiding en bemiddeling.

De invoering van de Participatiewet op 1 januari 2015 leidde ertoe dat:

- er voortaan geen nieuwe instroom meer was in de sociale werkvoorziening;
- bestaand sw-personeel uitstroomde via natuurlijk verloop;
- het Rijk kortingen toepaste op de subsidies voor de sociale werkvoorziening.

Deze ontwikkelingen hadden een ingrijpend effect op het (financiële) toekomstperspectief van Tomingroep en brachten een transformatienoodzaak met zich mee. Deze transformatienoodzaak resulteerde in 2014 in een bestuursopdracht aan Tomin. De bestuursopdracht is vervolgens uitgewerkt in een bedrijfsplan "Samen in Beweging". Sindsdien oriënteren de organisatie en de deelnemende gemeenten in de Gemeenschappelijke Regeling (GR) zich op een nieuwe koers en focus en op herziening van het sturingsmodel (de governance). Het bedrijfsplan dient de herstructurering en de (toekomstige) risico's inzichtelijk te maken. Het beschrijft daarnaast de acties die ondernomen worden om deze risico's te beperken en de organisatie structureel financieel gezond te maken voor de toekomst.

Financiële inschatting

Er wordt rekening gehouden met een maximaal risico van € 3,8 miljoen. Uit hoofde van de nog geldende garantstelling. Het kans percentage is ingeschat op 20%. Het risico bedraagt € 0,76 miljoen.

7. Friciekosten beheer en onderhoud

Risico

Ter invulling van de bezuinigingsopgave op het beheer en onderhoud van de openbare ruimte is er een personeelsreductie nodig bij het Almeers Ingenieursbureau. Hiervoor is in het programma Beheer openbare ruimte en milieu € 2,4 miljoen beschikbaar. Verder is er een reservering opgenomen voor eventuele frictiekosten van medewerkers bij de kwaliteitsverbetering voor het beheer en onderhoud. Ter bepaling van de verwachte frictiekosten zijn diverse aannames en uitgangspunten gehanteerd. Het risico bestaat eruit dat het berekende frictiebudget niet afdoende is om de werkelijke kosten af te dekken.

Beheersmaatregelen

Het boventallige personeel wordt zoveel mogelijk naar ander werk begeleid. Hierbij wordt voornamelijk gericht op interne herplaatsing. Tevens is een externe oriëntatie opgestart. Hierdoor trachten we de uitstroom zo spoedig mogelijk te laten plaatsvinden, zodat de kosten voor WW en afkoop zo beperkt mogelijk kunnen worden gehouden. Verder is het uitgangspunt dat de kwaliteitsslag met de eigen medewerkers wordt gerealiseerd. Pas wanneer het echt niet mogelijk blijkt om de benodigde kwaliteitsslag te realiseren, zal herplaatsing aan de orde komen.

Financiële inschatting

In deze programmabegroting heeft een actualisatie van de risico's plaatsgevonden. Door de snellere uitstroom van personeel dan verwacht is het risico met betrekking tot personeelsreductie bij het Advies- en Ingenieursbureau (AIB) bijgesteld naar € 0,4 miljoen. Het risico met betrekking tot eventuele frictiekosten van medewerkers bij de kwaliteitsverbetering voor het beheer en onderhoud blijft ongewijzigd. Het bevindt zich nog in een te vroeg stadium om het risico bij te stellen.

Het totale restrisico van € 1,6 miljoen is opgenomen tegen een risico van 60%. Dit leidt tot een risicobedrag van circa € 0,9 miljoen.

8. Leegstandsrisico vastgoed (huurderving)

Risico

Voor de volgende panden wordt een leegstandsrisico verwacht:

Tabel 3-6

bedragen x € 1.000

leegstandsrisico	2018	2019	totaal	kans	risicobedrag	risicobedrag oud
de Aardbei	0				0	504
Alnovum	465	465	930	20%	186	379
totaal	465	465	930		186	882

Gebouw De Aardbei wordt getransformeerd naar wonen. Daartoe is een erfpachtovereenkomst getekend met een derde partij die de transformatie voor haar rekening neemt en het gebouw de komende twintig jaar gaat exploiteren.

Het Alnovum wordt gedeeltelijk verhuurd, verder is sprake van structurele leegstand. In juli 2017 is een voorlopige koopovereenkomst gesloten, met een groot aantal serieuze/zwaarwegende ontbindende voorwaarden. Indien alles naar wens verloopt zou dit dat begin 2018 tot definitieve verkoop moeten leiden. Het risico voor 2018 en 2019 is daarom naar beneden bijgesteld.

Beheersmaatregelen

De ontwikkelingen worden nauwlettend gevolgd.

Financiële inschatting

Het restrisico (en daarmee het geldgevolg) voor 2018 en 2019 is ingeschat op € 0,9 miljoen met een kanspercentage van 20%. Dit resulteert in een risicobedrag van € 0,2 miljoen.

9. Landschapsplan A6

Risico

In de vorige programmabegrotingen en jaarrekeningen is het risico van niet tijdig leveren van de gronden van camping Waterhout voor de contractuele afspraken met Rijkswaterstaat (RWS) opgenomen. Dit risico was becijferd op maximaal € 3,4 miljoen tegen een risico van 60% voor het geval de gemeente de wegstructuur zelf zou moeten afbouwen. Inmiddels is er een vaststellingsovereenkomst gesloten, waarbij Camping Waterhout het kampeerterrein uiterlijk 1 november 2018 oplevert. RWS en de aannemer hebben er inmiddels mee ingestemd dat deze datum ook in de planning past. Dit risico is derhalve komen te vervallen.

10. Btw compensatie onderliggend wegennetwerk A6

Omschrijving van het risico

In 2009 heeft de gemeente afspraken gemaakt met RWS over de inpassing van de A6 in het gebied Zuidover Weerwater. De betaling aan het RWS vindt plaats in 2017 en 2021. Overeengekomen is dat de gemeente hier € 21 miljoen (prijsspeil 2008, inclusief btw) aan zou bijdragen. Door de inflatie loopt de bijdrage op tot circa € 24,5 miljoen. Met RWS is afgesproken dat er maximaal wordt ingezet om deze bijdrage netto van btw te laten zijn. Dit kan wanneer voor de € 21 miljoen de aanpassingen aan het onderliggend wegennet worden gerealiseerd en gefactureerd. Dit bespaart de bekostiging van € 4,2 miljoen btw. In 2017 zijn met de belastingdienst gesprekken gevoerd om dit fiscaal mogelijk te maken. De Belastingdienst heeft inmiddels een allonge op de SOK met RWS geaccordeerd waarmee betaald wordt voor het onderliggend wegennet A6 en niet voor de snelweg. De vervolgstap is dat deze allonge wordt getekend door RWS. Over deze accordering lopen gesprekken met het ministerie van I&M en RWS. Tot die tijd is er geen zekerheid over btw compensatie op de bijdrage.

Beheersmaatregelen

Er zijn besprekingen gepland om te komen tot ondertekening van de allonge. Mocht dit niet leiden tot resultaat zal bestuurlijk worden opgeschaald omdat medewerking aan btw compensatie in juli 2014 door de directeur-generaal RWS is toegezegd.

Financiële inschatting

De btw in de € 21 miljoen afspraak bedraagt 4,2 miljoen. Het risico is ingeschat op 20%

11. CV Omala

Risico

De gemeente Almere is voor 1/3^e aandeelhouder in de CV Omala. De gemeente heeft een aandelenkapitaal gestort van € 1 miljoen en heeft daarnaast leningen verstrekt van ruim € 6 miljoen, waarbij de grond als (gedeeltelijk) onderpand dient. Door de economische omstandigheden heeft het lang geduurd voordat er grond werd verkocht. In 2017 is het eerste contract getekend voor een grote logistieke vestiging. De belangstelling is daarna sterk gegroeid, ook gezien de verwachte opening van het vliegveld medio 2019. In het meest recente bedrijfsplan uit 2016 heeft de grex een positieve netto contante waarde (NCW) van € 6,6 miljoen. Een worst case scenario geeft een netto contante waarde van minus € 1,7 miljoen. Bij de bepaling van het risico van Omala vinden bij de drie aandeelhouders Flevoland, Almere en Lelystad risicoanalyses plaats op basis van eigen methodes en risicoberekeningen. Wij baseren de risicoberekening op het worst case scenario uit het bedrijfsplan 2016 van Omala.

Beheersingsmaatregelen

Omala heeft een voorziening voor risico's in de grex opgenomen en er is een pakket sturingsmaatregelen vastgesteld in het bedrijfsplan 2016.

Financiële inschatting

De grondexploitatie per 1 juli 2016 sluit op een NCW van € 6,6 miljoen positief. Het resultaat van het door-gerekende worst case scenario komt uit op minus € 1,7 miljoen NCW.

Het risico voor Almere bij het worst case scenario is € 0,56 miljoen (1/3^e van € 1,7 miljoen). Er zijn positieve ontwikkelingen: de eerste logistieke vestiging is een feit, de belangstelling voor vestiging groeit, de opening van het vliegveld zal medio 2019 plaats vinden en de samenwerkingsovereenkomst met Schiphol Real Estate is getekend. Het risico is nu ingeschat op 20%.

12. Funding Kredietbank Nederland

Risico

Op basis van het collegebesluit van 20 december 2016 en met instemming van de gemeenteraad op 2 februari 2017, is in april 2017 een bedrag van € 2,15 miljoen uitgeleend aan de Kredietbank Nederland. Het risico bestaat dat de kredietbank in financiële problemen komt.

Beheersmaatregelen

De Kredietbank is een stichting zonder winstoogmerk. Aan de hand van de jaarstukken en aanvullende informatie die de gemeente ontvangt, wordt de financiële gezondheid van de Kredietbank gevolgd. Op basis hiervan is vastgesteld dat de Kredietbank Nederland een financieel gezonde bank is. Als de risico's in de toekomst toenemen, dan kan de gemeente Almere de overeenkomst met inachtneming van een termijn van twaalf maanden tegen 1 januari van het eerstvolgende jaar (dus in het uiterste geval na bijna 24 maanden) opzeggen. Daarnaast krijgt de gemeente Almere stil pandrecht op alle vorderingen die de Kredietbank heeft of zal krijgen op inwoners van de gemeente aan wie zij leningen zal verstrekken. Dit betekent dat mocht de Kredietbank Nederland failliet gaan, de gemeente Almere het recht krijgt de openstaande vorderingen zelf te innen.

Financiële inschatting

Er wordt rekening gehouden met een maximaal risico van € 2,15 miljoen. Het kans percentage is ingeschat op 20%. Het risico bedraagt € 0,43 miljoen.

13. Vertrouwelijke risico's

Op grond van de kadernota integraal risicomanagement en weerstandsvermogen wordt de raad via een vertrouwelijke raadsbrief geïnformeerd over het verloop van de vertrouwelijke risico's. Het gaat hierbij om risico's die de gemeente bij openbaarmaking kunnen schaden.

14. Overige risico's

De overige risico's zijn wel voorzien in het weerstandsvermogen maar worden niet separaat toegelicht in de paragraaf in verband met de beperkte omvang en/of het lagere risicoprofiel.

Het gaat om de volgende risico's:

Tabel 3-7

		bedragen x € 1.000			
		restrisico (A)	kans (B)	risicobedrag (A x B)	risicobedrag JR 2016
14.1	bezwaar en beroep OZB niet woningen	pm	pm	0	72
14.2	garantie Corrosia	1.112	20%	222	222
14.3	borgstellingen sociale zaken	1.300	20%	260	260
14.4	vergoeding niet-verpakkingsplastic in PMD	500	60%	300	194
14.5	invoering vennootschapsbelasting	pm	pm	0	200
14.6	exploitatie IKC de Laren	300	60%	180	180
14.7	document management systeem	650	40%	260	nvt
totaal benodigde weerstandscapaciteit		3.862		1.222	1.128

Risicoprofiel grondexploitaties

De realisatie van de complexen en daarmee het exploiteren van de gronden brengt risico's met zich mee. Ten behoeve van de beheersing van de risico's en de financiële impact die de risico's kunnen hebben op de exploitaties worden deze risico's per complex in beeld gebracht en gewaardeerd. Daarnaast worden ook risico's die over meerdere complexen of die in algemeenheid kunnen optreden in beeld gebracht. Hierbij moet worden gedacht aan veelal niet te beïnvloeden factoren als macro-economische factoren, bijvoorbeeld de economische groei en prijsontwikkelingen. Om de risico's financieel te waarderen wordt gebruik gemaakt van de door uw raad vastgestelde methodiek conform de kadernota integraal risicomanagement en weerstandsvermogen.

Risicokapitaal negatieve grondexploitaties

Het risico voor de negatieve grondexploitaties bedraagt in totaal € 2,9 miljoen. Ter dekking van het risico is een evenredige buffer opgenomen in de reserve weerstandsvermogen grondexploitaties (harde buffer).

Risicokapitaal positieve grondexploitaties

De risico's voor de positieve grondexploitaties tellen op tot € 46,9 miljoen. Hiervoor is een reservering opgenomen binnen het nog te verdienen vermogen van de grondexploitatie (zachte buffer).

Tabel 3-8

grondexploitaties	geld gevolg	kans %	bedragen x € 1000	
			risico PB 2018 (EW)	risico MPGA 2017 (EW)
negatieve grondexploitaties				
Lagekant	788	60%	570	570
Hogekant	0	0%	0	106
Floriade	2.500	60%	1.654	1.654
niet kunnen/anders ontwikkelen vanwege archeologische vindplaats	1.000	20%	234	234
calamiteiten (bijvoorbeeld bodemverontreiniging)	1.000	20%	234	234
bodemvervuiling onder oude polderwegen	1.000	20%	234	234
<i>subtotaal negatieve grondexploitatie (ncw)</i>	6.288	0%	2.927	3.033
positieve grondexploitaties				
De Laren	250	60%	174	174
Noorderplassen West	1.375	40%	572	572
Hout Noord	22.063	div.	15.851	15.851
Homeruskwartier	2.808	60%	2.115	2.115
Kustzone Poort	15.000	60%	11.583	11.583
NOGW Poort	5.750	div.	1.718	2.115
NOGW Hout	12.110	60%	9.790	9.790
niet kunnen/anders ontwikkelen vanwege archeologische vindplaats	1.000	20%	249	249
calamiteiten (bijvoorbeeld bodemverontreiniging)	1.000	20%	267	267
bodemvervuiling onder oude polderwegen	1.000	20%	267	267
verdringingseffect Oosterwold	4.000	40%	2.226	2.226
bouwclaims	1.961	div.	2.050	2.050
<i>subtotaal positieve grondexploitatie (ncw)</i>	68.317		46.864	47.261
totaal	74.605		49.791	50.294

Financiële kengetallen

Hieronder wordt inzicht gegeven in het verloop van vijf financiële kengetallen. Dit is voorgeschreven in het BBV en sluit aan bij de afspraken in het kader van interbestuurlijk toezicht. Na de informatie met betrekking tot de financiële kengetallen volgt een inblikje in de meerjarige balans.

Kengetallen schuldpositie

a. Netto schuldquote

De netto schuldquote laat zien wat de omvang is van de schulden ten opzichte van de jaarlijks beschikbare middelen. Hiermee geeft het een indicatie van de druk van de rentelasten op de exploitatiebegroting en de aflossing op de schulden. Om de quote te berekenen wordt het totaal van de schulden verminderd met de geldelijke bezittingen. Dit saldo wordt gedeeld door de totale baten. De netto schuldquote wordt tot 100% als voldoende beoordeeld, tussen de 100% en 130% is deze matig en hoger dan 130% wordt deze als slecht beschouwd. Onderstaande tabel laat zien dat de schulden eind 2017 zijn afgenomen ten opzichte van die van vorig jaar. In de jaren daarna zal deze naar verwachting verder blijven dalen.

Tabel 3-9 bedragen x € 1 miljoen

netto schuldquote	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
langlopende schulden	498	488	521
kortlopende schulden	127	101	63
overlopende passiva	62	60	57
uitzettingen	0	0	0
<i>subtotaal schulden (a)</i>	<i>686</i>	<i>649</i>	<i>642</i>
uitzettingen met looptijd < 1 jaar	53	53	53
liquide middelen	0	0	0
overlopende activa	13	13	13
<i>subtotaal uitstaande gelden (b)</i>	<i>66</i>	<i>66</i>	<i>66</i>
netto schulden (a-b)	620	582	575
baten voor bestemming (c)	746	744	742
netto schuldquote (100% * [a-b] / c)	83%	78%	77%

Kengetallen weerstandspositie

b. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio is het percentage dat het eigen vermogen (de reserves) uitmaakt van het balanstotaal. Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Een ratio lager dan 20% wordt als onvoldoende beschouwd, tussen de 20 en 50% is deze matig en hoger dan 50% wordt deze als goed gezien. De solvabiliteitsratio van de gemeente Almere is volgens deze normen op dit moment matig. De daling van het kengetal die in de afgelopen jaren te zien was, lijkt tot stilstand gebracht, meer het blijft noodzakelijk om de reservepositie te versterken om eventuele onvoorziene risico's in de toekomst af te kunnen dekken.

Tabel 3-10 bedragen x € 1 miljoen

solvabiliteitsratio	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
eigen vermogen (a)	283	268	266
totale vermogen (b)	1.018	965	958
solvabiliteit (100% * a/b)	28%	28%	28%

c. Grondratio

De grondratio is de verhouding tussen de totale boekwaarde van de grondvoorraad en de jaarlijkse baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De signaleringswaarde ligt tussen de 20% en 35%.

Tabel 3-11

bedragen x € 1 miljoen

grondratio	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2018
boekwaarde niet in exploitatie genomen gronden	0	0	0
bouwgronden in exploitatie	298	253	223
<i>totale boekwaarden gronden (a)</i>	<i>298</i>	<i>253</i>	<i>223</i>
baten voor bestemming (b)	746	744	742
grondratio (100% * a/b)	40%	34%	30%

De ingrepen in het grondbedrijf hebben een positief effect gehad op de grondratio, die in 2014 nog bijna 80% was. Afwaardering van de grondvoorraad zorgt er immers voor dat de boekwaarde daalt in verhouding tot de gemeentelijke baten. Door de aantrekkende woningmarkt en de toegenomen grondverkoop zal de grondratio de komende jaren verder blijven dalen.

Kengetallen begrotingspositie

d. Belastingcapaciteit quote

Een laatste indicator voor de lange-termijn-gezondheid van de gemeentelijke financiën is de belastingcapaciteit quote. Deze bepaalt de mate waarin de lokale lasten – en hiermee de gemeentelijke baten – zouden kunnen worden verhoogd, door de lokale woonlasten voor een gemiddeld gezin af te zetten tegen de landelijk gemiddelde lasten. Uit de tabel hieronder blijkt dat de totale woonlasten voor een gemiddeld gezin in Almere hoger liggen dan het landelijk gemiddelde. Voor 2018 kan dit nog niet worden becijferd, omdat we nog geen inzicht hebben in de tariefvoorstellen van de andere gemeenten in Nederland. Het Coelo publiceert pas in maart van volgend jaar een actuele vergelijking van de lokale woonlasten.

Tabel 3-12

bedragen x € 1 miljoen

lokale lasten	2016	2017	2018
OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	285,90	291,38	297,21
rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	136,61	141,26	147,51
afvalstoffenheffing voor een gezin	318,65	325,93	339,62
heffingskorting	0,0	0,0	
<i>totale woonlasten voor gemiddeld gezin (a)</i>	<i>741,16</i>	<i>758,57</i>	<i>784,34</i>
woonlasten landelijk gemiddelde voor gezin (b)	723,00	723,00	nog onbekend
afwijking ten opzichte van het landelijk gemiddelde	18,16	35,57	
woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde t-1 (100% * [a/b])	103%	105%	

Meerjarige balans

De tabel hieronder geeft de meerjarige balans weer, zoals deze verwacht wordt op basis van de huidige meerjarenramingen:

Tabel 3-13

bedragen x € 1 miljoen

activa	2017	2018	2019	2020	2021	passiva	2017	2018	2019	2020	2021
materiële vaste activa						vaste passiva					
economisch nut	773	764	785	797	808	eigen vermogen	283	268	266	260	253
waardecorrectie	-157	-157	-157	-157	-157	voorzieningen	48	49	50	51	51
financiële vaste activa	37	39	41	43	48	langlopende leningen	498	488	521	512	508
vlottende activa						vlottende passiva					
bouwgronden in exploitatie	386	341	311	280	256	kortlopende leningen	127	101	63	60	63
waardecorrectie gronden	-88	-88	-88	-88	-88	overlopende passiva	62	60	57	57	68
overige vlottende activa	66	66	66	66	66						
totaal activa	1.018	965	958	941	932	totaal passiva	1.018	965	958	941	932